

Линник Олена Валеріївна, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики Університету державної фіскальної служби України, кандидат юридичних наук

ІНСТИТУТ ВИКРАВАЧІВ ЯК ЗАПОРУКА ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ

Демократичні перетворення, що нині відбуваються в українській державі, супроводжуються складними процесами реформування політичних, економічних і правових відносин. Однією з найважливіших складових частин цього вкрай непростого процесу є запобігання та протидія корупції. Адже корупція являє собою явище, що гальмує еволюцію правової системи, унеможливаючи наближення України до передових світових показників рівня життя.

Однак, створенням нових органів антикорупційної спрямованості (Національне антикорупційне бюро, Антикорупційна прокуратура тощо) законодавець не обмежився. Було також запроваджено новий інститут «викривачів».

Відповідно до ч. 1 ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції» викривач - це особа, яка надає допомогу в запобіганні і протидії корупції, тобто особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою особою [1].

Крім того, законодавець не конкретизував адресата вказаних повідомлень. Ймовірно, що службові викриття залежно від адресата повідомлень про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» можуть бути внутрішніми або зовнішніми. Внутрішні службові викриття - це повідомлення особою про порушення своєму начальнику або іншій особі всередині організації, яка офіційно уповноважена або може належним чином відреагувати на ситуацію з порушенням. При зовнішньому службовому викритті інформація про правопорушення передається за межі організації. Зовнішніми отримувачами інформації можуть бути спеціально уповноважені органи або особи (омбудсмени), рідше - засоби масової інформації та громадські організації [2, с. 126—127].

Проте, зі створенням системи антикорупційних органів, особа може повідомити необхідну інформацію відповідним службовим особам цих органів.

Слід зазначити, що відповідно до ч. 1 ст. 60 Кримінального процесуального кодексу (далі - КПК) України заявник - це фізична або юридична особа, яка звернулася із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення до органу державної влади, уповноваженого розпочати досудове розслідування, і не є потерпілим [3].

Тобто, проаналізувавши ці два положення можна зазначити такі спільні риси між викривачем і заявником: 1) це фізичні особи; 2) вони володіють певною інформацією про визначене правопорушення; 3) повідомлення про правопорушення подається у певній формі; 4) інформація подається до відповідних уповноважених органів.

Отже, можна зробити висновок, що викривачі за визначенням схожі із заявниками в кримінальному процесі.

Крім того, аналізуючи вітчизняне законодавство, можна зробити висновок, що викривачі за своїм процесуальним становищем та системою гарантій їх прав та захисту також співпадають зі свідками. І зіставивши визначення понять викривач та свідок, можна також вивести спільні ознаки: це фізичні особи, яким відомі обставини певного кримінального правопорушення. Проте відмінність між ними полягає у тому, що свідок зобов'язаний давати показання під час кримінального провадження, а викривач - ні.

На думку М. О. Батищевої, перспектива практичного функціонування механізму службового викриття в системі державної

служби переважно залежатиме від наявності та використання інструментальних можливостей викриття інформації про відхилення у поведінці державних службовців. При цьому різноманітні недоліки базових інститутів суспільства та особливостей соціокультурних норм можуть бути пом'якшені або подолані, зокрема, можливістю подавати анонімні повідомлення. Побоювання працівника бути підданим репресіям з боку керівництва та осуду серед колег може бути мінімізоване шляхом відмов від ідентифікованого службового викриття та заміни його на анонімне повідомлення або таке ідентифіковане повідомлення, за якого особа викривача відома обмеженій кількості осіб або її можна ідентифікувати лише за допомогою певних процедур. При цьому має бути створена достатньо підготовлена нормативно-правова база для регулювання процедури таких повідомлень, у тому числі визначені ті відхилення у поведінці державних службовців, про які може бути повідомлено «ідентифіковано» чи «анонімно», розроблена процедура та критерії розгляду таких повідомлень, механізм реагування на них, надійно гарантована таємниця імені викривача Г4, с. 152-153].

Отже, можна зробити наступні висновки, що запровадження інституту викривачів є одним із зобов'язання гармонізації права України з правом Європейського Союзу у процесі Євроінтеграції. Однак, на жаль, визначення поняття «викривачі», їх статус, права, обов'язки та гарантії в не достатній мірі врегульовані нормами чинного законодавства. Крім того, процесуальний статус викривача збігається за його повноваженнями з заявником і одночасно за системою гарантій його захисту з свідком.

А тому, для вирішення проблеми щодо уникнення колізій при встановленні обсягу прав, обов'язків та гарантій особи викривача необхідно, дослідити цей інститут глибше і на законодавчому рівні закріпити його правомочності шляхом внесення відповідних змін до КПК України.

Список використаних джерел

1. [Про запобігання корупції](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page) : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>.
2. Загинець З. Викривачі корупції: quid prodest? / З. Загинець // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. - 2016. - № 2. - С. 125-136.
3. [Кримінальний процесуальний кодекс України](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17) : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. Батищева М. А. Службные разоблачения в системе государственной службы : дис. ... канд. социол. наук : 22.00.08 / М. А. Батищева. - М., 2015. - 191 с.